

Schuilt hierin een gevaar voor de democratie?

"We moeten de vragen durven te stellen of internationaal terrorisme inderdaad de grote bedreiging is voor onze maatschappij, die sommige politici erin zien, en of die dreiging de inbreuken op onze burgerrechten effectief rechtvaardigt. Het gevaar voor de democratie is concreet: veel veiligheidsmaatregelen die 'in een noodsituatie' worden ingevoerd, blijven bestaan en sluipen aldus bijna ongemerkt op permanente wijze binnen in ons rechtssysteem. Een concreet voorbeeld is het zogenaamde *racial profiling* in de VS: het opmaken van een profiel van mensen op basis van ras, religie en uiterlijke kenmerken om mogelijke terreurverdachten te identificeren. Dit systeem werd ten tijde van 9/11 'aanvaardbaar' geacht als maatregel op de korte termijn om de onmiddellijke terreurdreiging het hoofd te bieden. Welnu, de methode bestaat nog steeds. We onderschatten de impact van concrete veiligheidsmaatregelen op vrijheden en rechten op de lange termijn."

"Britse geheime dienst slaat dagelijks 20.000 schijven van 1 terabyte aan gegevens op."

Zijn we dan niet voldoende kritisch over de manier waarop overheden en bedrijven met onze persoonsgegevens omspringen?

"Vaak hoor je nog de reactie: 'Ik heb niets te verbergen'. Je kunt je afvragen of dat wel de juiste reactie is. Ik heb niets wezenlijks te verbergen, maar het wil niet zeggen dat ik graag heb dat al mijn gegevens op straat komen te liggen. Het probleem ligt ook op een ander niveau: wie controleert wat er met die massa aan verzamelde gegevens over mij nadien gebeurt? De grote schaal waarop systematisch en automatisch persoonsgegevens worden opgeslagen, gekoppeld aan een gebrek aan controle op hoe die informatie wordt verwerkt en aangewend, is de kern van het privacyprobleem in onze digitale maatschappij. Verder heb ik grote vragen bij het vogelvrij verklaren van mensen door foto's en filmpjes van hun gedrag op het internet te verspreiden, zoals recentelijk met die agressieve chauffeur op de E314. Dan gaat het nog over gedrag waarbij je inderdaad vragen kunt stellen, maar wat met onschuldigen die op basis van vage verdenkingen of persoonsgegevens zoals ras, uiterlijk en overtuiging, zonder enig bewijs van schuld een tijdje doorbrachten in de gevangenis van Guantanamo Bay en daar mensonwaardig werden behandeld?"

U beschouwt het stilzwijgen van de kerk in deze zaak als een gemiste kans.

"De mensenrechten staan centraal in de sociale leer van de kerk. Je moet daar ook iets mee doen. Dit is geen oproep tot moralisering. Paus Franciscus wees er recentelijk op hoe belangrijk het is dat we getuigende christenen zijn. Dit wil zeggen dat de kerk bijna verplicht is om maatschappelijk kleur te bekennen, zeker waar grondrechten in het gedrang komen. Het christelijke verhaal is bij uitstek een verhaal van hoop. Tegen de stroom in van de cultuur van de angst in onze maatschappij worden we als christenen vanuit het evangelie uitgenodigd om waar we leven, in het voetspoor van Jezus zelf, een ander geluid te laten klinken. Dit geldt trouwens niet alleen voor katholieken. Het is een oecumenische oproep tot alle christenen wereldwijd."

"Een juist begrip van privacy plaatst niet de informatie, maar de mens achter die informatie centraal", stipt Guido Van Steendam aan. © RR

"Informatie heeft geen zin"

Privacy is het recht om informatie die over je bestaat steeds in een juiste context geplaatst te zien. Dat is iets anders dan die informatie afschermen of vergeten. Dat vindt Guido Van Steendam, die aan de KU Leuven doceert over de filosofie van de technologie. De Nederlandse inlichtingspecialist Peter Keller beklemtoont dat politici geen flauw idee hebben van wat technisch kan en wat de gevolgen daarvan zijn.

Internationale commentatoren maken zich zorgen over het mogelijke antidemocratische aspect van onze digitale toekomst. De Amerikaanse jurist Tal Zarsky waarschuwt voor een maatschappij waar politiek beleid steunt op complexe *data mining* analyses die je aan geen mens kunt uitleggen en waar de besluitvorming eerder gebeurt op basis van logische algoritmen dan op basis van democratisch debat. Guido Van Steendam en Peter Keller delen de bezorgdheid van Zarsky en stellen ethische vragen aan de digitale wereld.

Naïef

Van Steendam coördineert een Europees project over ethiek van ICT en doet onderzoek naar industriële vormgeving van technologie en ethiek van camerabewaking en sociale media. Hij noteert dubbelzinnigheid in het discours over privacy op de digitale snelweg. De media spreken in het kader van de NSA-zaak met negatieve bewoordingen over de praktijken van veiligheidsdiensten – hacking, af luisteren, spioneren, maar wanneer in een ander dossier blijkt dat op basis van de aldus verworven informatie mensenlevens worden gered of rampen worden vermeden, hanteren ze een veel positiever taalgebruik. "Misschien zijn we wat naïef geworden", meent de hoogleraar.

Keller werkte bijna veertig jaar in de inlichtingenwereld, eerst bij de Nederlandse Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD), vervolgens bij het Veiligheidsbureau van de Europese Commissie. Hij geeft gastcolleges aan Nederlandse universiteiten en presentaties aan vakgenoten over inlichtingenwerk en ethiek. "De grens tussen de publieke sfeer en de privésfeer verandert continu op basis van de technologische ontwikkelingen", merkt hij op. "Wanneer iedereen nood heeft aan internet voor dagelijkse behoeften komt er steeds minder onderscheid tussen wat de overheid kan doen en wat de bevolking duldt."

Valse probleemstelling

Volgens Van Steendam is onze wetgeving over privacy gebaseerd op een valse probleemstelling. De wetgever poogt de digitale evolutie bij te benen door het debat te focussen op het catalogiseren van digitale informatie in vakjes als "persoonlijke" of "niet-persoonlijke" informatie. Dit was niet de insteek toen in de negentiende eeuw de overtuiging ontstond dat "privacy" erkenning verdiende als een "recht" van elke mens. "De eerste rechtszaken over privacy hadden te maken met de rechten van minderheden en folterpraktijken, maar ook met de manier waarop opdrin-

gerige fotografen mensen op straat hinderden in hun handel en wandel. Historisch gaat het privacydebat niet over informatie, maar over mensen."

De eigenlijke vraag is voor Van Steendam dan ook niet wat privé-informatie is en hoe we die moeten afschermen. Dat laatste blijkt overigens steeds meer een illusie, concludeert hij. "Het debat over privacy zou veeleer moeten inzetten op hoe we met informatie omgaan en vooral in welke context we die informatie aanwenden. Veel belangrijker dan een definitie van het begrip 'persoonsgegevens' is het creëren van transparantie over wat er precies met de verzamelde informatie gebeurt. Het is positief dat wetgevende initiatieven daar steeds meer op inzetten, al is er nog een weg te gaan."

Informatie nooit neutraal

"Informatie heeft geen zin zonder context", stelt Van Steendam onomwonden. Een van de problemen rond privacy is dat we door de digitalisering heen vergeten zijn hoe belangrijk die context is en dat we informatie niet kunnen overdragen zonder die context in aanmerking te nemen. Het is een wezenlijke denkfout van deze tijd informatie te objectiveren. "Dat wil zeggen dat we informatie zijn gaan benaderen als een op zichzelf staand gegeven dat 'contextvrij' kan worden verspreid over de hele wereld. Meer zelfs: we zien het als een plicht informatie te verspreiden. Niet alleen doen we de informatie zo op zich onrecht aan door haar context niet te respecteren, maar bovendien verliezen we uit het oog hoe dezelfde informatie bij verschillende mensen heel anders kan binnenkomen, afhankelijk van de situatie waarin ze